

مجلة الجمعية الإيرانية للغة العربية وآدابها، فصلية
علمية محكمة، العدد الـ ٧٦، خريف ١٤٠٤ هـ. ش،
٢٥٠٢٥ م؛ صص ٢٩٢-٢٦٤

The Trace of Mark Twain's Humor in the Works of Abd al-Qadir al-Mazini with a Focus on Two Stories: About Barbers and The Village Barber

Article Type: Research

Behzad Pourgharib^{1}, Sajad Arabi²*

Abstract

The parody of Abdolqader Mazani's fictional works revives the humor of a convincingly American humorist and the techniques for producing humor in short stories that he developed. This is not to say that their stories share much more than the ability to entertain; their similarities are a doorway into a much deeper exploration. In this research study, therefore, an attempt will be oriented toward analyzing important features of humor in works of Mazani, considering the analysis of humor and humor techniques in Abdolqader Mazani's works compared to Mark Twain's, on the basis of two sublime works: About Barbers and The Village Barber, with the help of an analytical-descriptive method and Robert Loe's model of humor. It is meant that the major question to be dealt with in this dissertation be: What do the characteristics of Mazani's humor, through comparison with Mark Twain's, reveal, and what similarities appear to exist between them? The findings of the study showed that Mazani followed Mark Twain in prose humor and humor techniques. Both authors ventured into humor after having lived the kind of tragic lives that beg the question of one's sanity. Robert Loe's model of humor demonstrates that Mazani followed Twain's lead in generating humor that stems from both linguistic and non-linguistic elements; on a linguistic platform,

¹. Corresponding Author, Associate Professor of English Language and Literature, Department of English Language Translation, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.; orcid.org/0000-0002-6162-7312, Email: *b.pourgharib@umz.ac.ir*

². Assistant Professor of Arabic Language and Literature, Arabic Language and Literature Department, University of Birjand, Birjand, Iran. orcid.org/0000-0003-2301-6091

lexical and syntactic themes prevailed with no sign of phonological or functional levity engaged.

Keywords: Humor Techniques, Comparative Analysis, Linguistic and Non-Linguistic Humor, Robert Loe's Model

1. Introduction

In literature and art, humor has always been a means to social or political critique. Most humorist writers, in one way or another by way of using humor, would highlight through their exaggerated and most often unexpected representations a social, political, or human floor in many things and compel readers to think. Two names of such writers are Mark Twain and Abd al-Qadir al-Mazini. This research, however, examines the humorous techniques of al-Mazini as compared to those of Mark Twain to recognize particular features of al-Mazini's humor and how he has satirized his society. The study will also look into how the similarities and differences in humor can be explained within the context of humor theories, particularly Robert Lee's theory of humor.

Much has been written and studied about the works of Abd al-Qadir al-Mazini and Mark Twain but very little compared the humorous works of both authors in terms of humorous techniques. This research does not only compare two titans of Arabic and American literature but also uses the Robert Lee model of humor to give a more refined and specific analysis and evaluation of the works, showing how important humor is in the social and cultural critique. Thus, the present study will attempt to give out the answers to the following questions:

- What are the characteristics of al-Mazini's humor compared to Twain's, and what are his humorous techniques based on Lee's model?
- What similarities and differences exist between the humor of Mark Twain and Abd al-Qadir al-Mazini?
- What techniques did the two authors use to create humor?

2. Research Methodology

The research method used in this paper is descriptive analysis and involves the juxtaposition of the comic works of Abd al-Qadir al-Mazini and Mark Twain. Robert Lee's model of humor is employed in this analysis, existing on two levels: the linguistic and the non-

linguistic. The linguistic section deals with lexical humor and syntactic humor in the works of both authors, while the non-linguistic section deals with the violation of readers' expectations in different social and cultural contexts.

3. Discussion and Analysis

Abd al-Qadir al-Mazini, following Mark Twain, used humor to critique society, but their humor differs in style and intensity. Below, we discuss these similarities and differences. Similarities in Humor Techniques:

- **Laughter in Language Use:** Both authors indulge in lexical and syntactic humor extensively: *About Barbers* and *The Village Barber* use verbal and phraseological expressions that present semantic ambiguity and sudden changes to elicit a humorous outcome. An example can be seen in Twain, where the 'nose handle' for facial grooming creates fun because of the barber's odd mannerisms.
- **Laughter Beyond Language:** Both authors use the violation of expectation in situations to derive humor. In 'About Barbers,' as the barber appears to execute a certain task, the situation pivots and the reader is confronted with unexpected humor. Similarly, the expectations of the reader concerning the barbershop and the actions of the barber in *The Village Barber* are completely violated, leading to laughter. Differences in Humor Techniques:

- **Intensity of Humor:** Al-Mazini's humor is generally more intense and critical, while Twain's humor is softer and more ironic. For example, in *The Village Barber*, al-Mazini directly and sharply critiques the social conditions of Egypt, whereas Twain in "About Barbers" uses gentler humor to highlight social issues.
- **Tone and Style:** Twain focuses more on syntactic humor and contrasts in sentences, while al-Mazini, in addition to syntactic humor, uses colloquial language and local culture to create humor. For instance, in *The Village Barber*, al-Mazini employs native words and phrases that strongly emphasize Egyptian cultural and social characteristics.

4. Conclusion

The findings of this research indicate that the humor offered by Abd al-Qadir al-Mazini is very much like that by Mark Twain. The two short stories where humor is analyzed using Robert Lee's humor model, showed important similarities in structure and style between

the two writers. They studied both linguistic and non-linguistic humor in texts. On the linguistic level, the humor of both authors manifested in lexical and syntactic domains, with no evidence of phonetic or pragmatic humor in their works. Non-linguistically, disruption of expectations and presentations of contradictory and unexpected situations formed major elements of humor in both works. Haunting from a mournful existence, like Twain, al-Mazini turned towards humor as an example of social criticism and a necessity for stating bitter truths. The most prominent humorous techniques found in both authors are linguistic ambiguity, sudden shifts in semantic context, personification of objects, and sudden contrasts. Thus, this research emphasizes that al-Mazini's humor is not only shaped by the social humor of Twain, but it employed similar patterns in creating humorous situations.

ردپای طنز مارک تواین در آثار عبدالقادر مازنی با تاکید بر دو داستان «About Barber» و «حلاق القرية»

نوع مقاله: پژوهشی

بهباد پورقرب^{۱*}، سجاد عربی^۲

۱. دانشیار زبان و ادبیات انگلیسی، گروه مترجمی زبان انگلیسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

۲. استادیار زبان و ادبیات عربی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۵

چکیده

بررسی آثار داستانی طنزآمیز عبدالقادر المازنی، نویسنده مصری، طنزهای مارک تواین، نویسنده سرشناس آمریکایی و شگردهای طنزپردازی او را در داستان کوتاه تداعی می‌کند. آثار طنزآمیز منشور این دو نویسنده دارای شباهت‌های زیادی است که لزوم بررسی آنها را به هدف شناخت هرچه بیشتر آثار آنها ایجاب می‌کند. از همین رهگذر، تحقیق حاضر به دنبال بررسی طنز و شگردهای آن در آثار عبدالقادر مازنی و مقایسه آن با طنز مارک تواین و شگردهای طنزپردازی او با تکیه بر دو داستان کوتاه «درباره سلمانی‌ها» و «سلمانی روستا» با روش تحلیلی-توصیفی و براساس الگوی طنز رابرت لیو و در نهایت پاسخ به این پرسش است که ویژگی‌های طنز مازنی از طریق مقایسه آن با طنز مارک تواین بیانگر چیست و چه شباهت‌هایی بین آنها وجود دارد؟ نتایج تحقیق نشان داد که مازنی در طنز منشور و شگردهای طنزپردازی در هر دو حوزه زبانی و غیرزبانی از مارک تواین تبعیت کرده است. هر دو نویسنده پس از یک زندگی تراژدیک به وادی طنز پای گذاشتند. براساس الگوی طنز رابرت لیو، مازنی به تبع تواین از دو رویکرد زبان‌شناختی و غیرزبان‌شناختی برای خلق طنز استفاده کرده است. در رویکرد زبان‌شناختی، طنز آنها از نوع واژگانی و دستور زبان بود و اثری از آوایی و کاربردی در طنز آنها دیده نشد.

کلمات کلیدی: طنز، رابرت لیو، مارک تواین، عبدالقادر مازنی، درباره سلمانی‌ها، سلمانی دهکده.

* نویسنده مسئول: b.pourgharib@umz.ac.ir

۱. مقدمه

طنز در اصطلاح به معنای «تصویر هنری اجتماع نقیضتین» (شفیعی کدکنی، ۱۳۷۲: ۵۱) است. رابرت لیو به تاثیر از نظریه ویکتور راسکین، الگویی را برای طنز مطرح کرد که می‌توان از آن برای تحلیل متون ادبی استفاده کرد. «عبدالقادر المازنی» (۱۸۹۰-۱۹۴۹) نویسنده، ادیب، شاعر، روزنامه‌نگار و ناقد معاصر مصری است که به خاطر سبک طنزآمیز خود چه در نوشته‌های ادبی و چه در شعر شهرت دارد. سبک ادبی او مانند بسیاری از شاعران مکتب الدیوان ترکیبی از ادبیات عرب و ادبیات انگلیسی بود (المازنی، ۲۰۱۲: ۷). او علی‌رغم حوادث غم‌باری که در زندگی تجربه کرد، طریق طنز در پیش گرفت و با زبان طنز مسائل مختلف جامعه انسانی را به سخره گرفت. داستان «حلاق القریه» (سلمانی دهکده) از جمله آثار طنزآمیز اوست که در آن مسائل اجتماعی جامعه آن زمان مصر را در بستر حرفه آرایش‌گری به بادسخره گرفته است.

ساموئل لانگهورن کلمنز، مشهور به مارک تواین، در ۳۰ نوامبر ۱۸۳۵ در فلوریدا، میزوری آمریکا متولد شد. در هانیبال، میزوری بزرگ شد؛ شهری که بعدها الهام بخش داستان‌های مشهور «ماجراهای تام سایر» و «ماجراهای هاگلبری فین» او شد. تواین به عنوان یک چاپگر کار کرد و سپس خلبان قایق بخار شد (ر.ک: Twain، ۲۰۱۸: ۲). او در سراسر غرب سفر کرد و طرح‌های طنز آمیزی برای روزنامه‌ها نوشت. در سال ۱۸۶۵ داستان کوتاه قورباغه جهنده مشهور از ایالت کالورز را نوشت که با استقبال زیادی روبرو شد سپس به عنوان یک سفرنامه نویس و سخنران طنزآمیز فعالیت خود را آغاز کرد و کتاب‌های بی‌گناهان خارج از کشور را در سال ۱۸۶۹، و عصر طلایی را در سال ۱۸۷۳ منتشر کرد که با همکاری چارلز دادلی وارنر نوشته شد. معروف‌ترین آثار او عبارتند از: ماجراهای تام سایر، می‌سی‌سی‌پی نوشتن: زندگی در می‌سی‌سی‌پی، و ماجراهای هاگلبری فین. او در ۲۱ آوریل ۱۹۱۰ بر اثر سکته قلبی درگذشت (Twain ۲۰۱۸: ۳).

ابراهیم عبدالقادر مازنی (۱۸۹۰-۱۹۴۹م) نویسنده، ادیب، روزنامه‌نگار، شاعر و ناقد مصری قرن چهاردهم هجری می‌زیست. او در ۱۹ اوت سال ۱۸۹۰ متولد شد. مازنی به حرفه روزنامه‌نگاری نیز روی آورد و به نوآوری در نویسندگی مقالا، داستان‌ها، رمان و شعر پرداخت. در نویسندگی در مطبوعات دستی توانا داشت (الزکلی، ۲۰۰۲: ج ۱/ ۷۳) و در روزنامه‌های الاخبار، روزنامه السیاسه الاسبوعیه و روزنامه البلاغ و سایر روزنامه‌های این کشور به

نویسنده‌گی پرداخت (الفاخوری، ۱۹۸۶: ۳۱۶). فعالیت او در روزنامه‌نگاری باعث ترویج آثار او و طرفدارانش شد. ابراهیم المازنی در نوشته‌های منظوم و مثنوی خود در مواقعی درباره غم، حسرت، اندوه و محرومیت زیاد می‌نوشت و گاهی برخی امور را به سخریه می‌گرفت و از این طریق به خود تسلی می‌داد و همین موضوع باعث شد روش منحصر به فردی کسب کند (الحقیل، ۲۰۱۲: ۷). مازنی از پیشگامان نهضت ادبی در عصر جدید به شمار می‌رود و توانست روش ادبی منحصر به فردی در شعر و نثر پایه‌گذاری کند. از ویژگی‌های سبک نویسنده‌گی او، استفاده از طنز گزنده است و همین موضوع از او نویسنده‌ای بزرگ و برجسته ساخت (الفاخوری، ۲۰۱۲: ۳۲۱).

بر اساس آنچه گفته شد، مطالعه آثار طنزآمیز مثنوی مازنی، طنزهای مارک تواین نویسنده سرشناس آمریکایی و شگردهای طنزپردازی او را در ذهن تداعی می‌کند. تواین نیز علی‌رغم حوادث تراژدی که در زندگی تجربه کرد، بیشتر مواقع با زبان طنز از وضعیت جامعه و مسائل پیرامون انتقاد می‌کرد. داستان «درباره سلمانی‌ها»^۱ یکی از داستان‌های کوتاه اوست که در آن با زبان طنز از مسائل اجتماعی و ایستایی جامعه در چارچوب حرفه آرایش‌گری انتقاد کرده و ایستایی و تغییرناپذیری آنها را به طور خاص و جامعه را به طور کلی به باد سخره گرفته است.

بر این اساس، طنز مازنی و شگردهای طنزپردازی او در داستان‌های کوتاه‌اش شباهت‌های زیادی به طنز تواین و شگردهای او دارد و لزوم بررسی آنها را ایجاب می‌کند. بر همین اساس تحقیق حاضر با هدف شناخت هرچه بیشتر طنز مازنی، به دنبال بررسی ویژگی‌های طنز او از لابه‌لای مقایسه آن با طنز تواین و شگردهای طنزپردازی او بر اساس روش تحلیل - توصیفی و با تکیه بر الگوی طنز رابرت لیو است. برای این منظور دو داستان کوتاه «درباره سلمانی‌ها» از مارک تواین و «سلمانی دهکده»^۲ به دلیل شباهت‌های فراوان، به عنوان نمونه‌های تحقیق انتخاب شده است. بنابراین تحقیق حاضر به دنبال پاسخ به پرسش‌های زیر است:

- ویژگی‌های طنز مازنی در مقایسه با طنز تواین کدامند؟

- چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی بین طنز مارک تواین و عبدالقادر مازنی وجود دارد؟

^۱ . About Barber

^۲ . حلاق القریه

- دو نویسنده براساس الگوی رابرات لیو، از کدامین شگردها برای طنزپردازی استفاده کرده‌اند؟

۱-۱. پیشینه‌ی پژوهش

درباره تواین و مازنی تحقیقات زیادی انجام شده است که به مواردی از آن که به تحقیق حاضر نزدیک است، اشاره می‌شود:

«نعمات احمد فؤاد» در کتاب «أدب المازنی» (۱۹۵۴م، مطبعه دارالهنا، القاهره) و «حامد عبده الهوال» در کتاب «السخریه فی أدب المازنی» (۱۹۸۲م، الهیئه المصریه العامه للكتاب، القاهره) به بررسی زوایای مختلف زندگی مازنی پرداخته‌اند. در این دو کتاب به تاثیرپذیری مازنی از نویسندگان غربی اشاره شده اما به دو داستان «درباره سلمانی‌ها» و «حلاق القریه» هیچ اشاره‌ای نشده است. احمد فؤاد در این کتاب آورده است: «طنز مازنی عناصری دارد که بخش‌هایی از آن به مبالغه در توصیف اشیاء و مردم و ترسیم جنبه‌های نادر همانند کاریکاتور متکی است.» الهوال نیز در این باره نوشته است: «طنز مازنی با ویژگی‌های خاص خودش - مانند هر پدیده‌ای از این دست - تأثیر آشکاری بر ادبیات معاصر ما گذاشته است..» «مارک تواین: آشنایی با یکی از استادان طنز» (۱۳۹۱، انتشارات سروش، تهران) کتاب نقی سلمانی است که در آن به آثار تواین اشاره کرده و کلمات قصار و جمله‌های طنزآمیز کوتاه وی را آورده است اما به داستان درباره سلمانی‌ها اشاره‌ای نکرده است. «محمود السعدنی» (۲۰۲۳، مؤسسه هنداوی، مصر) در کتاب «الظرفاء» به طنز در آثار عبدالقادر مازنی و تاثیرش از نویسندگان غربی اشاره کرده اما به داستان سلمانی روستا اشاره‌ای نکرده است. او درباره مازنی نوشته است: «مازنی اوضاع مصر و ارزش‌های متحجرانه را که برخی انسان‌ها ساخته بودند، به سخره گرفت. شاید راز طنز مازنی، ظاهرش بود؛ چون کوتاه و لاغر بود و به خاطر یک حادثه قدیمی می‌لنگید.» جواد محمدزاده» در پایان‌نامه «بررسی و تحلیل طنز در آثار داستانی ابراهیم عبدالقادر مازنی» (۱۳۹۰، دانشگاه تربیت معلم سبزواری)، به این نتیجه رسیده است که «طنز مازنی هدف‌دار است و اهداف اجتماعی و سیاسی را محقق کرده است. در این اثر نیز به ارتباط «سلمانی دهکده» با اثر «درباره سلمانی‌ها» اشاره‌ای نشده است. صالح حسینی در مقاله «مارک تواین؛ زندگی و آثار» (نشریه نگین، شماره ۱۶۰، سال ۱۳۵۷ش) زندگی و آثار این نویسنده آمریکایی را در پنج صفحه بررسی داده است.

بنابر آنچه گفته شد، نویسندگان در بررسی های خود به اثر یا آثاری که به بررسی و مقایسه آثار طنزآمیز منثور مازنی و تواین و البته براساس الگوی طنز رابرت لیو پرداخته شده باشد، دست نیافتند. مشخصا درباره دو داستان «حلاق القریه» و «درباره سلمانی ها» نیز تحقیقی پیدا نشده است. همچنین به تحقیقی که به بررسی این دو اثر به صورت جداگانه هم پرداخته شده باشد، اثری پیدا نشد.

۲. مبانی نظری

یکی از نظریات مهم حوزه طنز، نظریه «انگاره معنایی یا انگاره معناشناختی طنز» است که توسط «ویکتور راسکین^۱» طرح شده است. از نگاه راسکین «متن خنده دار دارای دو شرط است: اول اینکه این متن باید کل یا بخشی از آن با دو موقعیت مختلف در تقابل باشد. دوم، دو موقعیتی که متن طنزآمیز با آن ها در تقابلند باید با هم در تضاد باشند و در واقع همین رابطه تقابل/ تضاد موقعیت است که مؤلفه اصلی ایجاد خنده و طنز به حساب می آید» (Raskin, 1985: 59). پس از راسکین، «رابرت لیو^۲» الگوی خاصی را برای طنز مطرح کرد که در دو حوزه زبان شناختی و غیرزبان شناختی رخ می دهد و این دو حوزه از هم مجزا هستند. براین اساس، مهمترین نقش در الگوی طنز لیو، «ابهام» است و این ابهام در حوزه آوایی، واژگانی و دستور زبان رخ می دهد و به همراه برهم زدن انتظارات، سبب شکل گیری طنز می گردد. لیو بر این باور بود که طنزهای زبان شناختی برخلاف نوع دوم، براساس فرایندی که در اصول یک زبان رخ می دهد، شکل می گیرد اما نوع دوم رخدادهایی هستند که وضعیت معمول محیط پیرامون را برهم می زنند؛ انسان در شناخت خود از محیط پیرامون همواره نظم و ترتیب خاصی را برای فرایندها و رخدادهای جهان در ذهن خود ذخیره کرده است (Leo, 1966: 13) و زمانی که انسان در برخورد با یکی از رخدادها احساس کند که آن نظم معمول ناگهان به هم خورده، حس غافلگیری به او دست می دهد و واکنش و بازتابی متفاوت از همیشه ابراز می کند که خنده یکی از آنها است. (همان: ۱۴). به طور کلی الگوی طنز رابرت لیو در حوزه های مختلف واژگانی، آوایی، دستور زبان، معناشناختی و در نهایت کاربرد شناختی رخ می دهد و به چهار دسته تقسیم می شود: الف) واژگانی. ب) آوایی. ج) دستور زبان. د) کاربردشناختی (Leo, 1966: 13).

¹ Victor Raskin

² Robert Lew

1996:12). اما در گروه دوم طنزهای مربوط به موضوع غیرزبان‌شناختی مطرح می‌شود؛ لیو معتقد است که این طنز بیانگر رخدادی در جهان خارج است که هنجار یا نظم معمول شناخته شده جهان را برهم می‌زند و این همان بحث برهم زدن انتظاراتی است که ذهن مخاطب انتظار داشته است (همان: ۱۴).

۳. دلیل یا دلایل طنزپردازی مازنی

در کتاب «ملاح النثر الحدیث و فنونه» آمده است: «مازنی در همان اوایل زندگی پدرش را از دست داد و پس از آن به تبع پدر، فقدان مادر و فرزندان، غم و اندوه وی را دو چندان کرد و پس از فقدان عزیزان است که طریق طنز در پیش می‌گیرد.» (الدقاق والزملاء، ۱۳۹۳ش: ۴۶۶). پژوهشگران آثار و زندگی مازنی معتقدند که طنز مازنی گویای ضرب‌المثل معروف «شر البلیه مایضحک» (بدترین مصیبت، مصیبتی است که انسان را به خنده می‌اندازد) است. خود مازنی در کتاب «احادیث المازنی» در این باره می‌نویسد: «اگر می‌توانستم تمام دنیا را پر از شادی می‌کردم و این همان دلیل روی آوری من به طنز است و طنز تحمل مشکلات زندگی را آسان می‌گرداند.» (المازنی، ۲۰۱۲: ۱۲ و ۱۱).

این موضوع بیشتر جنبه روان‌شناختی دارد و بیانگر دیدگاه‌های زیگموند فروید در زمینه است که بررسی آن مجال دیگری را می‌طلبد. فروید و پیروانش طنز را ناشی از عقده‌های روانی می‌دانستند که سرکوب شده بودند. او معتقد بود که به کمک طنز می‌توان عقده‌های سرکوفته را بار دیگر بیدار کرد و با آزاد شدن انرژی ذهنی، مخاطب را قانع کرد. براین اساس، ضمیر انسان، تابوها و سرکوفت‌های انباشته شده را به صورت طنز ارائه می‌دهد چون ارائه آن به صورت ظاهری و علنی برای فرد مشکل‌ساز می‌شود و با آزادسازی این انرژی نهفته، تنش درونی به صورت موقت تشفی می‌یابد.» (اخوت، ۱۳۷۱: ۲۹)

با غور و بررسی در آثار مارک تواین، می‌توان همین موضوع را دریافت کرد؛ او سخت‌ترین مصائب زندگی را که در از دست دادن نزدیکترین عزیزان و همچنین تنگدستی و فقر نمود می‌یابد، تحمل کرد و در همین زمان بود که به طنز روی آورد زیرا طنز و «شوخی، روان‌پالا و رهایی‌بخش است.» (MerChant, 1972: 57). به طوری که «با شوخی حساب کردن یک موضوع جدی، اثر آن از بین می‌رود. فشار روانی نامطلوب ناپدید می‌شود و قهقهه ایجاد شده، بیانگر آرامش درونی انسان است. این امر می‌تواند نقش ارزشمند یک سوپاپ اطمینان را بازی

کند.» (میشل، ۱۳۷۷: ۲۵۳). تواین در این باره می‌گوید: «بهترین راه شاد کردن خودت این است که دیگری را شاد کنی و زندگی مهمتر از آن است که آن را جدی بگیریم.» (سیاه‌کمری، ۱۳۹۷: ۵۱).

تواین در دوازه سالگی پدرش را از دست داد و «این موضوع زندگی و کارش را تحت تأثیر قرار داد.» (حسینی، ۱۳۵۷: ۲۰). در کتاب *American Literature: The Makers and the Making* آمده است: «پدر تواین در سال ۱۸۴۷ مرد. دکتر معالجش شبانه در کنار شعله شمع او را کالبد شکافی کرد. ساموئل ۱۳ ساله از سوراخ کلید شاهد این معامله وحشتناک بود و ضربه این رویداد تا آخر عمر با تواین باقی ماند.» (همان: ۲۱)

۱-۳. مارک تواین و داستان درباره سلمان‌ها

مارک تواین در ۳۰ نوامبر ۱۸۳۵ در فلوریدا، میزوری متولد شد (نایدنر، ۱۹۵۸م: ۶۴). تواین بعدها به طنز روی آورد و در نوشتن مقاله‌هایش از زبان طنز بهره برد (جعفری ارژیه، ۱۳۹۰: ۵۲). او در اوج خلاقیت بود تا اینکه از حدود پنجاه و هشت سالگی به بعد، بامرگ یکی از دخترانش، روانی شدن دختر دیگرش و مدتی بعد بیماری و مرگ همسرش، ضربه‌های روحی شدیدی را تحمل کرد (نایدنر، ۱۸۵۸: مقدمه). داستان کوتاه «درباره سلمان‌ها» بیانگر تجربه جهانی حضور مشتری در مغازه آرایشگری است. به قول خود وی، این داستان، ماجرای است که بسیاری می‌توانند با آن ارتباط برقرار کنند و ادای احترام به آرایشگری‌ها و سلمان‌ها در آمریکا است که هرگز تغییر نمی‌کنند (رک: تواین، ۲۰۱۸: ۵). درباره سلمان‌ها داستان مردی را روایت می‌کند که برای اصلاح صورت به سلمان‌ی می‌رود. او به هر دری می‌زند تا از بین آرایشگرها، فردی که دوست دارد، صورتش را اصلاح کند اما در نهایت موفق نمی‌شود و اصلاح صورتش به دست آرایشگری می‌افتد که او را قبول ندارد. داستان، پس از اشاره به ویژگی‌های آرایشگری و نحوه رفتار او با مشتری، با مرگ آرایشگر بر اثر سکنه قلبی به پایان می‌رسد.

۲-۳. عبدالقادر مازنی و داستان سلمان‌ی دهکده

عبدالقادر مازنی (۱۸۹۰-۱۹۴۹م) در ۱۹ اوت سال ۱۸۹۰ متولد شد. او به حرفه روزنامه‌نگاری نیز روی آورد و به نوآوری در نویسندگی مقالات، داستان‌ها، رمان و شعر پرداخت. در نویسندگی در مطبوعات دستی توانا داشت و در روزنامه‌های مصر به نویسندگی پرداخت.

فعالیت او در روزنامه‌نگاری باعث ترویج آثار او و طرفدارانش شد (مندور، ۲۰۱۹: ۱۵). از ویژگی‌های سبک نویسندگی مازنی، استفاده از طنز گزنده است (رک: همان: ۱۲ و ۱۳). وی مردم مصر، دنیا و حتی خود و خانواده اش را با طنزی گزنده و نیشدار به باد تمسخر گرفت. طنز مازنی با وجود خودجوشی و سادگی اش، طنزی هدف دار است که از این طریق معایب و زشتی‌های جامعه را آشکار کرده و اهداف اجتماعی و سیاسی را محقق کرده است. (محمدزاده و همکاران، ۱۳۹۰: ۵)

سلمانی دهکده روایت یک مرد شهری است که برای گذراندن تعطیلات به روستا رفته است و می‌خواهد موی صورت خود را اصلاح کند، اما آرایشگر دهکده فردی است که پشم گوسفندان را می‌چیند. مرد در ادامه با ابزارهای او که در واقع ابزارهای آرایشگری حیوانات است و همچنین رفتارهای زننده و خشونت‌آمیز آرایشگر روبرو می‌شود تا جایی که قصد فرار از دست او را می‌کند.

۳-۳. تشابهات ملموس «سلمانی دهکده» با «درباره سلمانی‌ها»

قطعا در مورد بررسی دو اثر مذکور این سوال مطرح می‌شود که چرا برای مقایسه انتخاب شده‌اند؟ در پاسخ باید گفت که این دو داستان در بررسی‌های اولیه دارای شباهت‌های ملموس زیادی است و همین موضوع مقایسه و بررسی آنها بین سایر آثار طنزآمیز دو نویسنده را توجیه می‌کند. در زیر پیش از پرداختن به مقایسه دو اثر براساس الگوی طنز رابرت لیو، به این تشابهات ملموس اشاره می‌شود تا بیشتر با این دو اثر آشنا شویم؛ چرا که این موضوع در امر مقایسه دو اثر و درک هرچه بهتر آنها تاثیرگذار است.

۳-۳-۱. تشابه در عنوان و محتوا و عبارت‌ها

عنوان یکی از بخش‌های اصلی متون ادبی به شمار می‌رود و به مثابه رابط بین متن و مخاطب است و حاوی مجموعه‌ای از نشانه‌های زبانی است و همانند دریچه‌ای برای ورود به متن به شمار می‌رود. در واقع «از طریق عنوان می‌توان یک اثر را شناخت و بین آثار دیگر تمایز قائل شد.» (فکری‌الجزار، ۱۹۹۸: ۱۵) نویسندگان در انتخاب عناوین متون خود حساسیت زیادی به خرج می‌دهند و «وگاه بین آن نمی‌توان به متن اصلی دست یافت.» (نامور مطلق، ۱۳۸۶: ۹۰-۹۱) به طور کلی می‌توان گفت که عنوان نشانه‌های هویت متن را با خود به همراه دارد و از جزئیات مربوط به هر اثر اطلاعاتی را در اختیار مخاطبان خود قرار می‌دهد. شیعی کدکنی معتقد است

که عنوان اثر علاوه بر دریافت خود اثر، برای پی بردن به ویژگی‌های آفریننده آن نیز کفایت می‌کند (رک، شفیع کدکنی، ۱۳۸۶: ۴۲).

عنوان «درباره سلمانی‌ها» و «سلمانی دهکده» همانطور که هویداست، بسیار شبیه است و ناخودآگاه پژوهشگر را به سمت مقایسه این دو داستان سوق می‌دهد. عناوین هر دو داستان به خوبی گویای متن اصلی داستان است و منطبق بر متن انتخاب شده‌اند. پس از مطالعه دو داستان، به این نتیجه پی می‌رسیم که تقریباً هر دو داستان محتوایی اجتماعی دارند و با استفاده از یکی از شغل‌های رایج در جامعه یعنی «سلمانی»، جامعه و رفتارهای آن را به باد انتقاد می‌گیرند. علاوه بر این، عبارت‌های مشابهی در دو داستان دیده می‌شود که به منظور مقایسه دو اثر قابل تأمل است:

۳-۱-۱. متن مارک تواین

«حوله‌اش را با روغن برگ بو خیس کرد و به طرزی وقیحانه روی صورتم پرت کرد. به طوری که هیچ انسانی تاکنون صورتش را به این صورت نشسته است. بعد با پرت کردن قسمت خشک حوله روی صورتم، آن را خشک کرد. به گونه‌ای که هیچ انسانی تا به حال با این روش صورتش را خشک نکرده است. به ندرت پیش می‌آید که یک سلمانی با شما مانند یک انسان برخورد کند.» (Twain, 2018:3)

۳-۱-۲. متن مازنی

«بعد از چند ساعت آمد و چیزی را همراه داشت که اول فکر کردم کیسه آخوری است که به گردن ستور می‌آویزند... نفهمید و شقیقه‌ی پرمویش را به طرفم برگرداند و گفت: «بیا دیگه». فکر کردم کر است و سرش داد زد:

م... ی... خ... و... م... ر... و... ا... ا... ص... ل... ا... ح... ک... ن... م... داد زددم خیلی خوشحالش کرد و زد زیر خنده و بعد رو کرد به کیسه‌اش و از توی آن یه قیچی خیلی بزرگ درآورد. نزدیک گوشش شدم و گفتم: «مگه توی ده فیل هم پیدا می‌شه؟» (المازنی، ۲۰۱۲: ۶۴). بنابراین تشابه در عنوان دو داستان در کلمه «سلمانی» نمود می‌یابد که در داستان مازنی به صورت «مضاف و مضاف الیه» است ولی در داستان تواین، به صورت توصیفی ذکر شده است. بررسی

عناوین دو داستان چنین ایده‌ایی را تقویت می‌کند که مازنی از داستان تواین مطلع بوده و شاید آن را خوانده است. با خواندن عبارت‌های مذکور میزان نزدیکی آنها به هم مشخص می‌شود.

۳-۳-۲. شیوه روایت‌گری و سبک نگارش دونویسنده

شیوه روایت‌گری روش‌هایی است که نویسندگان برای ارائه داستان به خوانندگان خود از آن استفاده می‌کنند. رولان بارت روایت‌ها را پدیده‌ای می‌داند که در اسطوره، داستان، افسانه، قصه، رمان، حماسه تراژدی، نمایش درام، کمدی، نقاشی، سینما، اقلام خبری، مکالمات، و موارد مشابه دیده می‌شود (Barthes, 1977:57). استون روایت را سازمان‌دهی مطالب در یک ترتیب متوالی تقویمی و متمرکز ساختن محتوای مطالب در حول یک داستان منسجم (البته در کنار پلاتهای فرعی) می‌داند (Stonem, 1979: 3).

داستان‌های طنز تواین و مازنی در شیوه روایت‌گری دارای شباهت‌های زیادی هستند. روایت‌گری آنها در داستان‌های کوتاهشان تقریباً با یک سبک مشابه نوشته شده است که بیشتر به خاطره‌نویسی و سبک مطبوعاتی و ژورنالی نزدیک است؛ دلیل چنین موضوعی هم واضح است چرا که هم تواین و هم مازنی بخش زیادی از آثار خود را در مطبوعات و مجلات منتشر می‌کردند و از این نظر تبحر ویژه داشتند. مازنی همانند تواین، در نوشته‌هایش سریع وارد کانال شوخی می‌شود و از جملات کوتاه پی در پی و رگباری استفاده می‌کند. برای مثال به نمونه‌های زیر دقت کنید:

“مثل همیشه، امروز صبح برای اصلاح به سلمانی رفتم... همیشه همین اتفاق می‌افتد. بر سرعتم افزودم. اما هیچ فایده‌ای نداشت. درست یک قدم جلوتر از من وارد سلمانی شد. پشت سرش وارد شدم. دیدم که روی اولین صندلی خالی نشست. این صندلی متعلق به بهترین سلمانی این آرایشگاه بود. همیشه همین اتفاق می‌افتد. (Twain, 2018:2).

چنانکه پیداست مارک تواین در داستان کوتاه «درباره سلمانی‌ها» از شیوه روایت‌گری شبیه به خاطره‌نویسی و روزنامه‌نگاری و همچنین عبارت‌های کوتاه پی در پی بهره‌جسته و در نوشته‌هایش سریع وارد کانال شوخی و طنز می‌شود. همین شیوه را در داستان‌های کوتاه مازنی نیز می‌بینیم. برای مثال در این جا به بخشی از داستان کوتاه «سلمانی دهکده» اشاره می‌شود: «بعد، تیغی از جنس همان قیچی و یک ماشین اصلاح صورت مشابه آن بیرون آورد. تعجب کردم که چرا همه‌ی وسایل مخصوص خرها را برای اصلاح صورت من آورده؟

اژش پرسیدم گفت: خدا با صابرين است. بعد از اینکه تمام محتویات کیسه‌اش را خالی کرد، کوچک‌ترین وسیله‌اش را انتخاب کرد؛ کوچکترین نشان هم بزرگترین چیزی بود که در عمرم دیده بودم.» (المازنی، ۲۰۱۲: ۶۴) شباهت دو نویسنده در شیوه روایت‌گری که به شیوه خاطره نویسی و متن نزدیک به متون مطبوعاتی است و همچنین شباهت در سبک کاربرد عبارتهای کوتاه و رگباری، کاملاً هویدا است.

۴. بررسی و مقایسه درباره سلمانی‌ها و سلمانی دهکده در شگردهای طنزپردازی براساس الگوی لیو

۴-۱. طنز زبانی

از آنجا که الگوی طنز رابرت لیو بر پایه‌ی ابهام زبانی و غیرزبانی و همچنین برهم زدن انتظارات استوار است، در ادامه و به منظور مقایسه طنز مارک تواین و عبدالقادر مازنی، به بررسی نمونه‌هایی از ابهام واژگانی و کاربردشناختی در توصیفات المازنی پرداخته می‌شود؛

۴-۱-۱. طنز واژگانی^۱

همان‌طور که در سطرهای قبلی گفته شد، طنز زبانی یا زبان‌شناختی شامل طنزهایی است که بر مبنای اصول یک زبان و از طریق ابهام آوایی، واژگانی، دستور زبان و کاربردشناختی شکل می‌گیرد. از دیدگاه لیو، در طنزهای مرتبط با واژگان، ابهامی که مدنظر است هم سو با یک آیتم واژگانی در متن است یعنی واژه مورد نظر یا همان واژه مبهم، واژه‌ای دیگر را به ذهن می‌آورد که با واژه اول، هم‌شکل ولی مختلف المعانی است که این مورد در واژه‌های کثیرالمعنی بسیار رخ می‌دهد (بیگزاده و خوش‌حساب، ۱۳۹۵: ۲۳). چنین ابهامی نوعی ناهمخوانی معنایی خلق می‌کند که در نهایت به تولید طنز منجر می‌گردد. برای نمونه به عبارت زیر از درباره سلمانی‌ها دقت کنید:

«نامها را می‌خواندم و به شماره‌های روی کاسه‌های شخصی مخصوص اصلاح داخل قفسه دقت می‌کردم. پوسترهای خراب و کثیف روی دیوارها را خواندم. مربوط بودند به جنگها، رئیس‌جمهورهای پیشین، رفاه و عیاشی خانواده سلطنتی و نیز تصویر خسته کننده و

^۱ Linguistic Humor

ردپای طنز مارک تواین در آثار عبدالقادر مازنی با تاکید بر دو داستان... مجزاد قریب پور و...

تکراری دختر بچه‌ای که عینک پدر بزرگش را به چشم زده. در دل قناری سرمست و طوطی مزاحم را نفرین می‌کردم. (Twain, 2018:3)

مارک تواین در مثال مذکور، در توصیف وضعیت نامرتب سلمانی، از واژگانی استفاده کرده است که تصویری مبالغه‌آمیز و در عین حال خنده دار ایجاد می‌کند عکس‌های ارزان قیمت لکه‌دار و آسیب‌دیده روی دیوارهای سلمانی، هم‌زمان وضعیت ناخوشایند محیط را نشان می‌دهد و با اغراق در توصیف، لبخند بر لب خواننده می‌آورد.

ابهام واژگانی در مثال‌های زیر از داستان درباره سلمانی‌ها نیز دیده می‌شود:

از بینی‌ام به عنوان دستگیره استفاده کرد تا در امر اصلاح گوشه‌های لب بالایی‌ام کمکش کند. با همین مدرک مشروح و مستدل بود که کشف کردم بخشی از وظایفش در سلمانی، تمیز کردن چراغ‌های نفتی است. (Twin, 2018:4)

سرانجام نوبت من شد و صدایی گفت: «بعدی». من خودم را تسلیم کردم البته به شماره ۲. (Libid:5)

در حالی که انگشت‌هایش را در صورتم فرو می‌برد تا پوستم را بکشد، سرم را این طرف و آن طرف می‌کشید و به عنوان وسیله‌ای به درد بخور در امر اصلاح از آن استفاده می‌کرد. (Ibid:4)

تحلیل مثال‌های بالا:

همان‌طور که دیده می‌شود، در عبارت اول، ابهام در واژه «دستگیره» ایجاد می‌گردد. تشبیه بینی به دستگیره، نوعی تصویرسازی نامتعارف است که سپس با عبارت تمیز کردن چراغ‌های نفتی این ابهام برطرف می‌شود و زمینه‌ای برای طنز فراهم می‌گردد.

در عبارت دوم، ابهام در واژه «تسلیم کردن» نهفته است که معمولاً برای تسلیم شدن در برابر قدرت یا قانون به کار می‌رود. استفاده از این واژه در متن درباره سلمانی‌ها، نوعی بزرگ‌نمایی مضحک را به وجود آورده است.

در نهایت در عبارت سوم، ابهام در فعل «دست فرو بردن» در پوست ایجاد می‌گردد؛ این فعل معمولاً برای توصیف رفتار حیوانات و سلاخی کردن آنها به کار می‌رود در حالی که استفاده از آن در مورد یک آرایشگر، نوعی «توصیف غیرمنتظره» و طنزآمیز است سپس با ذکر واژه «اصلاح» این ابهام برطرف می‌گردد.

پس از بررسی نمونه‌های ابهام واژگانی در متن درباره سلمانی‌ها، اکنون به این نوع طنز در متن المازنی در حلاق القریه و مقایسه دو متن پرداخته می‌شود:

«کیسه رو آورد و یک قیچی بزرگ را از آن درآورد. به آن اشاره کردم و خدید و گفت:

آره این قیچی خرهاست و ملالی نیست.» (المازنی، ۲۰۱۲: ۶۵).

المازنی در توصیف ابزارهای حلاق از واژه‌هایی استفاده می‌کند که هم‌زمان بارمعنایی جدی و طنزآمیز دارند. برای مثال در اینجا، از واژه «قیچی بسیار بزرگ» استفاده کرده است که ابهام ایجاد می‌کند که آیا این ابزار واقعا برای اصلاح است یا برای کار دیگری به کار می‌رود؟ این ابهام زبانی به ایجاد حس ناخوشایندی و در عین حال خنده در خواننده کمک می‌کند.

به مثال‌های زیر نیز دقت کنید:

بعد از چند ساعت بالاخره سروکله‌اش پیدا شد در حالی که کیسه‌ای همراه داشت که اول فکر کردم کیسه جو است که به گردن حیوان می‌اندازند. سلام کرد و نشست و شروع به احوال‌پرسی و گپ‌زدن با من کرد تا جایی که شک کردم و گمان کردم آرایشگر فرد

دیگری است. (المازنی، ۲۰۱۲: ۶۶)

سپس این خونریز، تشتی را که قوچ در آن غرق می‌شد، آورد و زیر چانه‌ام گذاشت و بر روی صورت و سینه و کمرم آب ریخت تا خون پاکی را که ریخته بود، پاک کند.

(همان: ۶۷).

در عبارت اول و دوم، ابهام در واژه قیچی وجود دارد به طوری که در ابتدا ذهن خواننده به سمت قیچی آرایشگری انسان‌ها متمایل می‌شود اما با ادامه عبارت، ذهن به سمت قیچی کوتاه کردن موی حیوانات سوق داده می‌شود که این تغییر ناگهانی در مفهوم، باعث شکل‌گیری طنز و عبارت طنزآمیز می‌شود.

در عبارت سوم، ابهام در واژه کیسه ایجاد می‌شود به طوری که در ابتدا ذهن به سمت کیسه‌ای حاوی ابزار و لوازم آرایشگری می‌رود اما سپس با ذکر کیسه خوراک دام یا خورجین خوراک دام، این ابهام برطرف شده و طنز شکل می‌گیرد.

و در نهایت در عبارت آخر، ابهام در واژه «تشت» در ذهن مخاطب شکل می‌گیرد و خواننده انتظار دارد که تشت برای شستن صورت استفاده می‌شود اما المازنی با ذکر عبارت «پاک کردن

ردپای طنز مارک تواین در آثار عبدالقادر مازنی با تاکید بر دو داستان... مجزاد قریب پور و...

خون پاک» ابهام را برطرف کرده و طنز را ایجاد می‌کند. این استفاده نامناسب از وسیله باعث شکل‌گیری طنز در نزد مخاطب می‌شود.

۴-۱-۲- طنز حوزه دستور زبان

براساس دیدگاه رابرت لیو، طنز دستور زبان زمانی ایجاد می‌شود که ابهام در سطح گروه کلمات یا جمله رخ می‌دهد. این ابهام ممکن است در روساخت (سطح زبانی) یا ژرف‌ساخت (سطح معنایی) جمله وجود داشته باشد (لیو، ۱۹۹۶: ۳۰). در چنین حالتی یک عبارت یا جمله با الگویی ثابت، اما با دو تفسیر دستور زبان متفاوت، حامل بیش از یک معنا می‌شود.

نمونه‌های طنز دستور زبان در داستان درباره سلمانی‌ها مارک تواین:

بعد دهان‌شویی توصیه کرد که از اختراعات مزخرف خودش بود و وقتی این بار پیشنهادش را رد کردم قصد داشت به من چاقو بفروشد و بعد از ناکامی در آخرین معامله، سر کارش برگشت و با آب‌پاش سرتاپایم را خیس کرد و موهایم را چرب کرد. (Twain, 2018: 6)

همه آنها ساکت، بدمشرب و آشفته بودند و کسل به نظر می‌آمدند. مثل همه آنهایی که در یک مغازه سلمانی منتظرند تا نوبتشان برسد. (Ibid: 4)

درست در همان لحظه، تیغ را در ناحیه ممنوعه رها کرد و اینجا بود که جوش‌های فجیعی که نتیجه یک اصلاح کامل بودند، شروع کردن با سوزش به محرکشان پاسخ دادن. (Ibid: 3)

با پرت کردن قسمت خشک حوله روی صورتم، آن را خشک کرد به طوری که هیچ انسانی تا به حال به این روش صورتش را خشک نکرده است. به ندرت پیش می‌آید یک سلمانی با شما مثل انسان رفتار کند. (Ibid:5)

۴-۱-۳. تحلیل نمونه‌های طنز دستور زبان در داستان مارک تواین:

در عبارت اول، ابهام دستوری در ساختار جمله‌هایی که معنای فروشگاه لوازم آرایشی را در ذهن تداعی می‌کند، ایجاد شده است سپس با نویسنده با عبارتی که به آرایشگری برمی‌گردد، طنز آفریده می‌شود. این تغییر در بافت معنایی موجب ایجاد طنز در داستان شده است.

در عبارت دوم، هرچند به نظر نمی‌رسد ابهام دستور زبان به معنای دقیق کلمه وجود داشته باشد اما طنز موجود در آن ناشی از نوعی ابهام معنایی ناشی از نحو است که در آن نحو جمله به گونه‌ای به کار رفته که معنای ضمنی و کنایه‌آمیز تقویت می‌شود؛ جمله با این فرض که آرایشگاه مکانی برای تعاملات اجتماعی است شروع می‌شود، اما با توصیف مشتریان به عنوان افرادی که ساکت، غیراجتماعی، پریشان و خسته به نظر می‌رسند، این انتظار را نقض می‌کند. استفاده از توصیفات متوالی، تعمیم‌دهی اغراق‌آمیز در پایان جمله، و ساختار جمله (که امکان توصیف تدریجی و با جزئیات را فراهم می‌کند)، همگی به ایجاد فضایی طنزآمیز کمک می‌کند. به عبارت دیگر می‌توان گفت که این عبارت طنز ناشی از معنای ضمنی برآمده از نحو است و نحو به عنوان ابزاری برای انتقال و تشدید و تقویت طنز هعمل می‌کند.

در عبارت سوم نیز، طنز دستور زبان از طریق استفاده از استعاره و کنایه، شخصیت‌بخشی، ایجاد تضاد و ابهام زبانی رخ داده است؛ به این شکل که استعاره و کناره در عبارت «زمین ممنوعه یا منطقه ممنوعه» به صورت ستعاری به پوست صورت اشاره دارد. نحو به معنای انتخاب و ترتیب کلمات در این عبارت نقش حیاتی دارد؛ لغزاندن تیغ بر منطقه ممنوعه (پوست صورت) یک عمل خطرناک و پرخطر است در حالی که لغزاندن و رها کردن نشان از سهولت و بی‌توجهی دارد. این تضاد باعث ایجاد طنز در عبارت مذکور شده است. این طنز در حوزه دستور زبان در شخصیت‌بخشی به جوش‌ها نیز نمود می‌یابد به گونه‌ای که آنها به عنوان موجوداتی که واکنش نشان می‌دهند، نوعی شخصیت‌بخشی به این علائم می‌دهد؛ بنابراین ابهام معنایی در فعل پاسخ دادن رخ داده است؛ این فعل به جوش‌ها نسبت داده شده است که گویی جوش‌ها موجوداتی هستند که به یک اقدام واکنش نشان می‌دهند.

در عبارت چهارم، ابهام در جمله «پرت کردن حوله روی صورت و خشک کردن آن» ایجاد می‌شود اما در عبارت بعدی با اشاره به اینکه هیچ انسانی با این روش صورت را خشک نمی‌کند، ابهام‌زادگی شده و زمینه برای خلق طنز دستور زبان فراهم می‌آید. این «عدم تطابق با هنجارهای رفتاری» طنز را در این متن به وجود آورده است.

٤-١-٤. نمونه‌های طنز دستور زبان در داستان حلاق القریه المازنی:

روی زانوهایش نشست و سرم را بین دو دستش گرفت و یک طرف سرم را به طرف خودش چرخاند سپس زانویش را روی رانم گذاشت و دستش را دور گردنم پیچاند

ردپای طنز مارک تواین در آثار عبدالقادر مازنی با تاکید بر دو داستان... مجزاد قریب پور و...

طوری که دهانم در سینه‌اش گم شد. داد زدم یا بهتر بگویم خواستم داد بزنم تا شاید کسی صدایم را بشنود و به یاریم بشتابد اما گوشه لباسش در دهانم بود و بوی لباس هوش از سرم برد. (مازنی، ۲۰۱۲: ۶۷).

گویا معاشرت با الاغ‌ها احساساتش را کمرنگ کرده بود، چون نه از من عذرخواهی کرد و نه به خود زحمت داد که از من چیزی بپرسد. (همان: ۶۶).

انگار گوسفند بودم. در دستش تف می‌کرد و تیغ را روی کف دستش تیز می‌کرد. بعدش سرم را گرفت، وحشت کردم، خودم را از دستش رها کردم و به گوشه اتاق فرار کردم گفت: چی شده؟ گفتم: چی شده با سوهان می‌خواهی صورتم را بتراشی؟ آن هم بدون صابون؟ (همان: ۶۳).

مرد تیغش را روی صورتم فرود آورد و تکه‌ای از پوستم را کند طوری که درد مرا دوباره به زندگی بازگرداند و قدرت کافی برای دادن زدن را - علی‌رغم اینکه آستینش در دهانم بود- به من داد. (همان).

۴-۱-۵. تحلیل نحوه شکل‌گیری طنز دستور زبان در نمونه‌های داستان المازنی

طنز در عبارت اول، بر مبنی ابهام زبانی و دستور زبان و همچنین برهم زدن انتظارات ایجاد شده است؛ در عبارت «دهانم در سینه‌اش گم شد» ابهام دستور زبان باعث دو تفسیر متفاوت از جمله می‌شود. این جمله می‌تواند به این معنا باشد که فرد در وضعیت نامناسبی قرار دارد و دهانش زیر لباس سلمانی دفن شده است و این وضعیت باعث ایجاد تصاویر غیرمنتظره و مضحک می‌شود که به جنبه طنز داستان دامن می‌زند. در ادامه مطلب، توصیفاتی نظیر «بوی لباس» و احساس از دست دادن هوش به دلیل آن، انتظارات خواننده از یک تجربه عادی و اخلاقی را برهم می‌زند. انتظار این است که رفتن به سلمانی یک تجربه دلنشین باشد اما در عوض این تجربه بسیار ناخوشایند و مضحک توصیف می‌شود؛

در عبارت دوم، ابهام دستور زبان و معنایی در عبارت «هم نشینی با الاغ‌ها» رخ می‌دهد که به دو صورت معنای ظاهری (هم نشینی و مصاحبت فیزیکی با الاغ‌ها) و معنای ضمنی (کنایه از رفتار و خلق و خوی نادان مآبانه و بی‌احساس) تفسیر می‌شود. نحوه شکل‌گیری طنز دستور زبان در این عبارت از طریق ابهام، تفسیر دوگانه و برهم زدن انتظارات است؛ معاشرت با الاغ-ها به خودی خود ابهام ایجاد می‌کند و خواننده ابتدا با معنای ظاهری آن مواجه می‌شود اما به

سرعت متوجه می‌شد که منظور نویسنده کنایه‌ای است به بی‌احساسی و بی‌توجهی شخص مورد نظیر. از سوی دیگر، وجود دو تفسیر مختلف از یک عبارت واحد یعنی معاشرت الاغها، باعث ایجاد طنز می‌شود.

در عبارت بعدی، طنز دستور زبان به صورت ابهام دستور زبان و معنایی، تفسیر دوگانه و برهم زدن انتظارات شکل می‌گیرد؛ وجود عبارت «انگار گوسفند بودم» به نوعی احساس تداعی با رفتارهای غیرمعمول و مضحک در موقعیت آرایش را منتقل می‌کند. این تشبیه باعث می‌شود که احساس ترس و تنش آن شخص به شکلی مضحک و زودگذر به تصویر کشیده شود. از سوی دیگر، جملات «آیا می‌خواهی با سوهان آن هم بدون صابون صورتم را بتراشی» و «آوردمت تا ریشم را بتراشی نه اینکه موهیش را سوهان بزنی» ابهام معنایی ایجاد می‌کند. این جملات به طور ظاهری به موضوع اصلاح اشاره دارد اما با تکیه بر ترکیب و کنایه، نشان دهنده ترس و واکنش شدید فرد نسبت به تجربه خوشایند است. انتظار این است که شخص به فردی که ترسید، آرامش بدهد اما در عوض، خود او از پیچیدگی‌ها و تضادها در تعریف موقعیت استفاده می‌کند که این امر طنز خاصی را به وجود می‌آورد.

در آخرین عبارت نیز، طنز دستور زبان از طریق ابهام معنایی (بازگشت به زندگی از طریق درد)، تفسیر دوگانه (هوشیاری در برابر اجبار به واکنش) و برهم زدن انتظارات (تقویت به جای تضعیف) ایجاد می‌شود؛ ابهام دستور زبان و معنایی در عبارت «تکه‌ای از پوست صورتم را کند» است که تصویری وحشتناک و دردناک است اما ادامه جمله که می‌گوید: «درد مرا به زندگی بازگرداند»، یک چرخش غیرمنتظره ایجاد می‌کند.

۴-۲. طنز غیرزبان شناختی

براساس دیدگاه لیو، در این نوع طنز هیچ‌گونه ابهام واژگانی، دستور زبان، آوایی و کاربردشناختی دیده نمی‌شود. در واقع این متون با درهم ریختن آگاهانه نظم که در ورای ذهن ما از چنین روایت‌هایی وجود دارد، موجب ایجاد طنز می‌شود (اخوت، ۱۳۷۱: ۳۰). مخاطب طنز درباره عبارتی که می‌خواند، یک پیشینه ذهنی دارد و در هنگام خواندن متن، عبارت بعدی را در ذهنش پیش بینی می‌کند و انتظار دارد عبارتی که در ذهن اوست رخ دهد اما این انتظار تحقق نمی‌یابد و طنز ایجاد می‌شود (بیگزاده و خوش‌حساب، ۱۳۹۵: ۲۸). به مثال‌های زیر دقت کنید:

متواضعانه گفتم که عجله دارم و حرفم آنقدر بر او تاثیر گذاشت که گویی هرگز آن را نشنیده است.. (Twain. 2018: 5)

برای لحظه‌ای با حسرت و متفکرانه به آن نگاه کرد و سپس با لحنی اهانت بار پرسید: چه کسی آن را کوتاه کرده است؟ من هم فوری جواب دادم: خود شما. (Ibid)

در عبارت‌های فوق از داستان درباره سلمانی‌ها، طنز از نوع غیرزبان‌شناختی است به گونه‌ای که تواین با بر هم زدن ذهنیت مخاطب، طنز آفرینی می‌کند. در عبارت اول، مخاطب وقتی عبارت «حرفم آنقدر بر او تاثیر گذاشت» را می‌شنود، براساس پیشینه‌ای که در ذهن خود دارد منتظر شنیدن عبارتی است که حاوی تاثیر بالای حرف مشتری روی آرایشگر باشد اما برخلاف آن، با عبارت «گویی هرگز آن را نشنیده است» روبرو می‌شود. در عبارت دوم نیز مخاطب منتظر شنیدن پاسخی است که مطابق با خواسته آرایشگر باشد اما عبارت متفاوتی را می‌شوند و طنز ایجاد می‌گردد؛ چرا که طبق دیدگاه لیو، در اینجا هیچ ابهام زبانی در کار نیست بلکه طنز از تضاد بین انتظار مخاطب و واقعیت ایجاد می‌شود. شرح هر یک از مثال‌ها در زیر آورده می‌شود:

در مثال اول، مخاطب انتظار دارد که عبارت «تاثیر گذاشت» بیانگر واکنشی مثبت و سریع از طرف آرایشگر باشد (مثل شروع سریع کار) اما نویسنده با آوردن عبارت «گویی هرگز آن را نشنیده است» این انتظار را به کلی نقض می‌کند و طنز غیرزبان‌شناختی شکل می‌گیرد.

در مثال دوم، مخاطب منتظر است که آرایشگر با لحنی عادی و یا شاید انتقادی به موضوع کوتاهی مو پردازد اما استفاده از لحن اهانت آمیز و پاسخ غیرمنتظره «خود شما» این انتظار را برهم می‌زند و طنز را ایجاد می‌کند. مخاطب در این بخش پیش‌بینی درستی از رفتار آرایشگر ندارد.

همین شیوه طنزپردازی در داستان حلاق القریه از المازنی نیز دیده می‌شود؛ به مثال‌های زیر دقت کنید:

بعد از ساعت‌ها انتظار بالاخره آمد در حالی که کیسه‌ای همراه داشت که اول فکر کردم کیسه جو است که به گردن حیوان می‌اندازند.» (المازنی، ۲۰۱۲: ۶۵).

کیسه رو آورد و یک قیچی بزرگ را از آن درآورد. به آن اشاره کردم و خدید و گفتم: آره این قیچی خرهاست و ملالی نیست» (همان).

در عبارت‌های فوق از داستان سلمانی دهکده مازنی، طنز غیرزبان‌شناختی رخ داده است. در عبارت اول، مخاطب با شنیدن کیسه منتظر شنیدن کیسه حاوی ادوات آرایشگری است اما ناگهان پیشینه ذهنی او برهم می‌ریزد و با کیسه حاوی جو که به گردن حیوان می‌اندازند، روبرو می‌شود و طنز رخ می‌دهد. در عبارت بعدی نیز مخاطب منتظر است که آرایشگر در واکنش به تعجب مشتری، پاسخ قانع‌کننده‌ای بدهد اما با تایید اینگه قیچی خرهاست، روبرو می‌شود و طنز رخ می‌دهد.

در مثال اول، با ایجاد تصویری غیرمعمول از یک کیسه جو به همراه آرایشگر، انتظار مخاطب را برهم می‌زند. مخاطب انتظار دارد که آرایشگر با ابزارهای مرتبط با آرایشگری برسد اما با یک کیسه جو مواجه می‌شود و این تضاد غیرمنتظره طنز غیرزبان‌شناختی را ایجاد می‌کند. در مثال بعدی، استفاده از «قیچی خرها» توسط آرایشگر، انتظارات مخاطب را به طنز برهم می‌زند و مخاطب انتظار دارد با ابزارهای متداول و شناخته شده روبرو شود اما با ابزاری غیرمعمول و نامتناسب با موقعیت مواجه می‌شود.

همچنان که از عبارت‌های مذکور براساس نظریه لیو هویداست، مازنی در شگردهای طنز نیز از تواین تبعیت کرده است و تشابه شگردهای طنزآمیز آنها نیز دلیل دیگری بر تاثیرپذیری مازنی از تواین است.

۳-۴. تفاوت‌های طنز عبدالقادر مازنی با طنز مارک تواین

پس از بررسی مشابهت‌های طنز پردازی عبدالقادر مازنی با مارک تواین که براساس دو داستان کوتاه درباره سلمانی‌ها و سلمانی دهکده صورت گرفت، تفاوت‌های دو نویسنده در ژانر طنز نیز قابل درک است؛ به گونه‌ای که مارک تواین بیشتر از لحن کنایه‌آمیز و نرم استفاده می‌کند و طنز او بر پایه طعنه و انتقاد غیرمستقیم بنا شده است در حالی که عبدالقادر مازنی از طنزی شدیدتر و مستقیم‌تر استفاده می‌کند و که می‌توان آن را به طنز هجوآمیز نزدیک‌تر دانست.

تاکید مارک تواین در طنزپردازی بیشتر بر طنز دستور زبان و تضادهای غیرمنتظره در جمله است در حالی که مازنی علاوه بر طنز دستور زبان، از واژگان محلی و زبان عامیانه نیز برای تاثیرگذاری بیشتر بهره می‌برد. علاوه بر اینها، طنز مارک تواین بیشتر بر رفتارهای فردی و اجتماعی با هم تاکید دارد و انتقادات او به صورت غیرمستقیم بیان می‌شود اما طنز مازنی

ردپای طنز مارک تواین در آثار عبدالقادر مازنی با تاکید بر دو داستان... هزاد قریب پور و...

رویکردی اجتماعی تر دارد و انتقادات او اغلب به مسائل فرهنگی، اجتماعی و مشکلات رایج جامعه آن زمان مصر پرداخته و بسیار مستقیم تر است. می توان این وضعیت را در قالب جدول زیر مقایسه کرد:

جدول شماره (۱) تفاوت های طنز مازنی با مارک تواین

عبدالقادر مازنی	مارک تواین	جنبه مقایسه
هجوآمیز و مستقیم	کنایه آمیز و نرم	نوع طنز
شدید و انتقادی	ملایم و طعنه آمیز	لحن
استفاده از طنز واژگانی، دستور زبان و فرهنگ	تاکید بیشتر بر طنز دستور زبان و تضاد در جمله	میزان انتقاد اجتماعی
انتقاد صریح از جامعه و فرهنگ	انتقاد غیرمستقیم و رفتاری	استفاده از موقعیت های طنزآمیز
اغراق و نمایش رفتارهای غیرمعمول	تغییرات ظریف در رفتار شخصیتها	شخصیت پردازی

نتیجه

نتایج تحقیق نشان داد که عبدالقادر مازنی در طنزپردازی متور خود به طور قابل توجهی و بویژه در طنز زبانی و غیرزبانی از مارک تواین تبعیت کرده است؛ مازنی همانند تواین، پس از تجربه تلخ یک زندگی تراژدیک، به طنز روی آورد و از آن به عنوان ابزاری برای نقد اجتماعی و بیان حقایق تلخ استفاده کرد تا هم به خود تسلی دهد و هم از مسائل جامعه خود انتقاد کند. تحلیل دو داستان کوتاه «درباره سلمانی ها» و «سلمانی دهکده» با استفاده از الگوی طنز رابرت لیو، شباهت های ساختاری و سبک شناختی قابل توجهی را بین دو نویسنده آشکار ساخت. هر دو نویسنده از دو رویکرد زبان شناختی و غیرزبان شناختی در خلق آثار بهره گرفته اند. در سطح زبان شناختی، طنز دو نویسنده در حوزه واژگانی و دستور زبان بروز یافته و نشانه ای از طنز آوایی یا کاربردشناختی در آثار آنها مشاهده نشده است. در سطح غیرزبان شناختی، برهم زدن انتظارات مخاطب و ارائه موقعیت های متناقض و غیرمنتظره، به عنوان یکی از مؤلفه های اصلی طنز، در هر دو اثر به چشم می خورد. شگردهای مشترک طنزپردازی این دو نویسنده شامل ابهام زبانی، تغییر ناگهانی در بافت معنایی، شخصیت بخشی به اشیا و ایجاد تضادهای

غيرمنتظره است. با این حال، مارک تواین بیشتر از لحن کنایه‌آمیز و نرم استفاده می‌کند و طنز او بر پایه طعنه و انتقاد غیرمستقیم بنا شده است در حالی که عبدالقادر مازنی از طنزی شدیدتر و مستقیم‌تر استفاده می‌کند و که می‌توان آن را به طنز هجوآمیز نزدیک‌تر دانست. در نتیجه، این پژوهش تاکید می‌کند که طنز مازنی، نه تنها تاثیر طنز اجتماعی تواین بوده، بلکه از الگوهای مشابهی در ایجاد موقعیت‌های طنزآمیز بهره گرفته و این تاثیر در هر دو حوزه زبانی و غیرزبانی بوده است.

منابع و مآخذ

کتاب‌ها

- پروار، زس. (۱۹۲۵)، *درآمدی بر مطالعات ادبی تطبیفی*، ترجمه: علیرضا انوشیروانی، وم. حسینی، تهران: سمت.
- الزرکلی، خیرالدین بن محمود بن علی بن فارس، (۲۰۰۲)، ج ۱، *الطبعة الخامسة عشر*، بیروت: دارالعلم للملایین.
- السعدنی، محمود، (۲۰۲۳)، *الظرفاء*، لندن: موسسه هندای.
- سیاه‌کمری، راهله (۱۳۹۷)، *شوخی طبعی در روان‌شناسی*، تهران: انتشارات قانون‌یار.
- صنعتی، محمد، (۱۳۸۰)، *تحلیل‌های روان‌شناختی در هنر و ادبیات*، نشر مرکز، تهران.
- العالونه، احمد (۲۰۱۱)، *العلماء العرب المعاصرون ومآل مکتباتهم*، الکویت: دارالبشار الإسلامیه.
- الفاخوری، حنا، (۱۹۸۶) «الجامع فی تاریخ الأدب العربی، الأدب الحدیث، الطبعة الأولى»، بیروت: دارالجلیل.
- فکری الجزار، محمد (۱۹۹۸)، *العنوان و سیموطیقا الاتصال الادبی*، قاهره: الهیئه المصریه العامه للکتاب.
- المازنی، عبدالقادر (۲۰۱۲)، *احادیث المازنی*، الطبعة الأولى، القاهرة: مؤسسه هندای للتعلیم والثقافة.
- المازنی، عبدالقادر (۲۰۱۷)، *رحلة الحجاز*، قاهره: مؤسسه هندای للتعلیم والثقافة.
- المازنی، ابراهیم (۲۰۱۵)، *روایة وروایة*، تقدیم: محمد السید محمد، الجیزة: هلا للنشر والتوزیع.
- المازنی، عبدالقادر (۲۰۱۷)، *صندوق الدنيا*، قاهره: مؤسسه هندای للنشر والتوزیع.
- مندور، محمد (۲۰۱۹)، *محاضرات عن ابراهیم المازنی*، مؤسسه هندای، القاهرة.

ردپای طنز مارک تواین در آثار عبدالقادر مازنی با تاکید بر دو داستان... مجزاد قریب پور و...

- میشل، ژان، (۱۴۰۱)، طنزآوران جهان نمایش، مترجم: داریوش مودبیان، چاپ اول، تهران: نشر گویا.

پایان نامه ها

- محمدرزاده، جواد، شعبانی، هادی و مهدی خرمی، (۱۳۹۰)، «بررسی تو تحلیل طنز در آثار داستانی ابراهیم عبدالقادر مازنی»، پایان نامه کارشناسی ارشد، هادی شعبانی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی: دانشگاه سبزوار.

مجلات

- بیگزاده، خلیل و خوش حساب، ساناز (۱۳۹۵)، «بررسی طنز در حکایت های رساله دلگشا براساس الگوی رابرت لیو»، نشریه زبان و ادب فارسی، ۶۹ (۲۳۴)، صص ۳۲-۱۷.

- جعفری ارژیه، فاطمه، (۱۳۹۰ش)، «نگاهی به زندگی و آثار مارک تواین: مارک تواین پدر ادبیات آمریکا»، نشریه گزارش، شماره ۲۳۳، از صص ۵۲-۵۲.

- حسینی، صالح (۱۳۵۷)، «مارک تواین (زندگی و آثار او)»، نشریه نگین، شهریور (۱۳۵۷)، شماره ۱۶۰، صص ۵۲-۵۵.

- نامور مطلق، بهمن (۱۳۸۶)، «مطالعه روابط یک متن با دیگر متن ها»، پژوهش نامه علوم انسانی، شماره ۵۶، صص ۸۳-۹۸.

سایت های اینترنتی

- الحقیل، عبدالله بن حمد (۳۰-۱۰-۲۰۱۲)، مع الادیب ابراهیم المازنی فی رحلته للحج، جریده الجزیره، العدد ۱۴۶۴۲، متوفر علی الموقع التالی: www.al-jazirah.com

References

- Al-Alawnah, Ahmad. (2011). **Contemporary Arab Scholars and Their Libraries**. Kuwait: Dar al-Bashar al-Islami. (In Arabic)
- Al-Haqeel, Abdullah bin Hamad. (2012). **With Al-Adeeb Ibrahim Al-Mazni in the Death of Hajj**. Al-Jazeera Journal, no. 14642. Available at Available at [www.al-jazirah.com] (<http://www.al-jazirah.com>). (In Arabic)
- Al-Mazni, Abdul Qadir. (2012). **Hadiths of Al-Mazni**. 1st ed., Cairo: Hindawi Institute for Education and Culture. (In Arabic)

-
- Al-Mazni, Abdul Qadir. (2017). **Al-Hijaz Journey**. Cairo: Hindawi Institute for Education and Culture. (In Arabic)
 - Al-Mazni, Abdul Qadir. (2017). **Fund Al-Dunya**. Cairo: Hindawi Foundation for Publishing and Distribution. (In Arabic)
 - Al-Mazni, Ebrahim. (2015). **Narration and Narration**. Submitted by Muhammad Al-Sayed Muhammad, Al-Giza: Hala Lalanshar and Tawizi. (In Arabic)
 - Al-Saadani, Mahmoud. (2023). **Al-Zarfa**. London: Hindawi Institute.
 - Barthes, Roland. (1997). **Introduction to the Structural Analysis of Narratives, in Image, Music, Taste**. Essays selected and translated by Stephen Heath, London: Fontana.
 - Bigzadeh, Khalil, and Sanaz Khosh-Hesab. (2016). **A Study of Humor in the Tales of the Heartwarming Essay Based on Robert Liu's Model**. Persian Language and Literature Journal, vol. 69, no. 234, pp. 17–32. (In Persian)
 - Fakhri al-Jazar, Mohammad. (1998). **Al-Wasimotiqah al-Dabbi**. Cairo: Al-Masryah Al-Masriyyah for the Book. (In Arabic)
 - Holman, C. Hugh, & William Harmon. (1986). **A Grand book to Literature**. New York: Macmilan.
 - Hosseini, Saleh. (1978). **Mark Twain (His Life and Works)**. Negin Magazine, no. 160, pp. 52–55, September. (In Persian)
 - Jafari-Arjeh, Fatemeh. (2011). **A Look at the Life and Works of Mark Twain: Mark Twain, the Father of American Literature**. Report Magazine, no. 233, p. 52. (In Persian)
 - Kaplan, Justin. (1966). **Mr. Clemens and Mark Twain: A Biography**. First Edition; Second Printing, New York: Simon and Schuster
 - Lew, Robert (1996) . **An Ambiguity-based Theory of the Linguistic Verbargoike in English**. New York: State University of New York.

- Mandoor, Mohammad. (2019). **Lectures on Ibrahim al-Mazni**. Cairo: Hindawi Foundation. (In Arabic)
- Merchant, Moelwyn. (1972). **Comedy**. General Editor: John D. Jump, London: Publisher.
- Michel, Jean. (1401). **Satirists of the World of Drama**. Translated by Dariush Mudabbian, 1st ed., Tehran: Goya Publication. (In Persian)
- Mohammadzadeh, Javad, Hadi Shabani, and Mehdi Khormi. (2019). **Analysis of Humor in the Fictional Works of Ibrahim Abdul Qadir Mazni**. Master's thesis, Faculty of Theology and Islamic Studies, Sabzevar University. (In Persian)
- Namwar Motlagh, Bahman. (2007). **The Study of the Relationships of One Text with Other Texts**. Journal of Humanities, no. 56, pp. 83–98. (In Persian).
- Neider, Charles. (1959). **The Autobiography of Mark Twain. The Library of Congress**. The Library of Congress.
- Parvar, Z. S. (1925). **An Introduction to Literary Studies**. Translated by Alireza Anoushirvani and V. M. Hosseini, Tehran: Samt. (In Persian)
- Raskin, Victor (1985). **Semantic Mechanisms of Humor**. Dordrecht, Boston, Lancaster: D. Reidel.
- Saneti, Mohammad. (2008). **Psychological Analyzes in Art and Literature**. Publishing Center, Tehran. (In Persian)
- Siah Kamri, Rahleh. (2017). **Humor in Psychology**. Tehran: Qonun Yar Publications. (In Arabic)
- Stone, Lawrence. (1979). **The Revival of Narrative: Reflections on a New Old History**. Past & Present, vol. 85, pp. 3-24.
- Twain, Mark. (2018). **About Barbers**. California: Blurb. <https://www.blurb.com>.

أثر سخرية مارك توين في أعمال عبدالقادر المازني الفكاهية مع التركيز على

قصتي «عن الحلاقين» و«حلاق القرية»

نوع المقالة: أصلية

بمژاد پورقريب^{١*}، سجاد عربي^٢

١. أستاذ مشارك في اللغة الإنجليزية وآدابها، قسم الترجمة الإنجليزية، جامعة مازندران، بابلسر، إيران

٢. أستاذ مساعد في اللغة العربية وآدابها، جامعة بيرجند، بيرجند، إيران.

تاريخ قبول البحث: ١٥/٠٤/١٤٠٤

تاريخ استلام البحث: ١٥/١٢/١٤٠٣

المُلخَص

إن دراسة الأعمال القصصية الفكاهية لعبدالقادر المازني، الأديب المصري الحديث، تذكرنا بسخرية مارك توين، الكاتب الأمريكي الشهير وتقنياته في كتابة القصة القصيرة الفكاهية. تتميز الأعمال الفكاهية المنتهرة للكاتبين بتشابهات كبيرة تستدعي دراستها على أسس علمية. بناءً على ذلك، يهدف البحث الحالي إلى فهم السخرية وخصائصها في أعمال المازني القصصية من خلال دراسة السخرية وتقنياتها مقارنة مع أعمال مارك توين الفكاهية مع التركيز على قصتين قصيرتين وهما "عن الحلاقين" و"حلاق القرية" وذلك بالاعتماد على المنهج التحليلي-الوصفي ووفقاً لنموذج الفكاهة لروبرت ليو، وصولاً إلى الإجابة على السؤال التالي وهو: ما خصائص سخرية المازني وتقنياتها من خلال مقارنتها مع مارك توين وما هي أوجه التشابه بينهما؟ خرج البحث إلى نتائج منها أن كلا الكاتبين دخلا عالم الفكاهة بعد حياة مليئة بالأماسي. كما أن المازني اتبع في سخريته المنتهرة وتقنياتها أسلوب مارك توين، ووفقاً لنموذج روبرت ليو، استخدم المازني، على غرار توين، نخبين لغويين وغير لغويين لخلق السخرية. في النهج اللغوي، كانت سخريتهما من أنواع المعجمي والنحوي، ولم يظهر أي أثر للسخرية الصوتية أو التطبيقية في أعمالهما.

الكلمات الدلالية: السخرية، روبرت ليو، عبدالقادر المازني، مارك توين، عن الحلاقين، حلاق القرية.

* الكاتب المسؤول b.pourgharib@umz.ac.ir

تشكر وقدر داني: اين مقاله با استفاده از اعتبار ويژه پژوهشي دانشگاه مازندران اجرا گرديد.